

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор ЗВО

Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова,
д.мед.н., професор

Вікторія ПЕТРУШЕНКО

«23» 06 2026 р.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Шулякової Марії Іванівни на тему:**

**«Психоедукація у підвищенні ефективності лікування непсихотичних
психічних розладів в учасників бойових дій»,**

що представлена на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

за спеціальністю 222 «Медицина»

Комісія, створена на засіданні кафедри психіатрії, наркології та психотерапії, протокол № 17 від 21.06.2026 р., у складі: голови комісії Белова Олександра Олександровича, доктора медичних наук, професора, в.о. директора Навчально-наукового інституту психології та ментального здоров'я, професора ЗВО кафедри медичної психології та психіатрії, штатного співробітника ВНМУ ім. М.І. Пирогова та рецензентів Чорної Валентини Володимирівни, доктора медичних наук, професора, в.о. проректора ЗВО з наукової роботи, директора Навчально-наукового інституту медсестринства, штатного співробітника ВНМУ ім. М.І. Пирогова; Ордатій Наталії Миколаївни, доктора філософії, доцента ЗВО кафедри медичної психології та психіатрії, штатного співробітника ВНМУ ім. М.І. Пирогова, проаналізувала результати виконання здобувачкою ступеня доктора філософії Шуляковою Марією Іванівною освітньо-наукової програми, індивідуального плану наукових досліджень, ознайомила з текстом дисертації та опублікованими науковими працями за темою дисертації, висновками комітету з біоетики Вінницького національного медичного університету

ім. М. І. Пирогова (протокол № 7 від 01.11.2023 та протокол № 5 від 07.04.2026), а також заслухала доповідь здобувачки у вигляді публічної презентації дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри психіатрії, наркології та психотерапії та відповіді здобувача на запитання учасників наукового зібрання.

Актуальність обраної теми дисертації.

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі сучасної психіатрії, психотерапії та медичної психології — удосконаленню психоедукаційного супроводу учасників бойових дій в умовах тривалого впливу бойового стресу.

З початком військової агресії рф проти України питання збереження та відновлення психічного здоров'я учасників бойових дій набули виняткової актуальності. Потужний психоемоційний стрес, що супроводжує участь у бойових діях, у поєднанні з екстремальними фізичними навантаженнями, депривацією сну та відпочинку, необхідністю приймати рішення з високою відповідальністю в умовах невизначеності і обмеженого часу, створює сприятливе підґрунтя для розвитку стрес-асоційованих розладів психіки, маніфестації та екзацерації ендогенних психічних розладів, а також зумовлює високий ризик формування адиктивної та девіантної поведінки. Еволюціонування засобів ураження з домінуванням у зоні бойових дій безпілотних літальних апаратів призвело до суттєвої зміни структури і важкості бойової травми з критичним збільшенням вибухової травми (баротравми), включаючи черепно-мозкову травму. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей нозологічної структури непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій на сучасному етапі, що є необхідною передумовою для удосконалення і підвищення ефективності лікувальних, реабілітаційних та корекційних підходів.

Важливе теоретичне і практичне значення має визначення особливостей психопатологічного реагування учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами в сучасних умовах. Дані комплексної оцінки афективної сфери (насамперед депресивних і тривожних проявів), когнітивного функціонування та функціональної активності є надзвичайно важливими для

розуміння патогенетичних і патопсихологічних механізмів порушень ментальної сфери під впливом стресу війни, а також для розробки персоніфікованих підходів до усунення несприятливих психопатологічних наслідків стрес-асоційованих порушень.

Системний підхід до корекції психоемоційної сфери учасників бойових дій з неспсихотичними психічними порушеннями передбачає інтеграцію фармакотерапії і психосоціальних втручань різної інтенсивності, що включають психологічні, психокорекційні, психотерапевтичні та психопрофілактичні підходи.

Перспективним шляхом покращення ефективності комплексного лікування учасників бойових дій з неспсихотичними психічними розладами є інтеграція у терапевтичний процес психоосвітніх (психоедукаційних) заходів, які забезпечують підвищення рівня обізнаності у сфері ментального здоров'я і психологічної компетентності, надає споживачам психіатричних послуг та їхнім близьким необхідну інформацію про психічні розлади та особливості їх лікування, що сприяє формуванню проактивного ставлення та відповідальної поведінки пацієнта щодо власного здоров'я. Психоедукаційні заходи збільшують рівень комплаєнтності і прихильності пацієнтів до терапії, забезпечують активну участь їх у лікувально-реабілітаційному процесі, сприяють збільшенню довіри до лікарів і лікування, що в кінцевому рахунку справляє позитивний вплив на ефективність лікування, зменшує ризики психопатологічних ускладнень, і покращує психосоціальне функціонування пацієнтів. Важливою перевагою психоедукаційних підходів є можливість впровадження їх на етапі надання первинної допомоги, що наближає психологічну допомогу до пацієнтів, покращує результати лікування на первинному етапі, і зменшує навантаження на високоспеціалізовану ланку психіатричної допомоги.

Водночас, попри активний розвиток психоедукації останніми десятиліттями, можливості впливу психоедукаційних технік на ефективність комплексного лікування учасників бойових дій з неспсихотичними психічними

розладами залишаються практично не вивченими. Відсутні дослідження впливу психоедукації на динаміку психопатологічних проявів та оцінки динаміки афективної симптоматики в процесі лікування з використанням стандартизованих психодіагностичних методик. Дані таких досліджень мають важливе значення для удосконалення і персоніфікації комплексних лікувальних підходів при непсихотичних психічних розладах в учасників бойових дій.

Таким чином, дисертаційне дослідження М.І. Шулякової, яке присвячене вивченню нозологічної та синдромологічної структури непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій на сучасному етапі, комплексній характеристиці психопатологічного реагування з оцінкою афективної, когнітивної та клініко-функціональної складових у їх взаємозв'язках, а також розробкою на підставі даних цих досліджень персоніфікованих підходів до інтеграції психоедукаційних втручань до комплексного лікування учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами, має важливе теоретичне і практичне значення для психіатричної науки і практики, є актуальним, своєчасним і сприяє розв'язанню важливих медичних та соціальних проблем в умовах війни та повоєнної відбудови держави.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та відповідності темі дисертації.

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, присвяченим комплексному вивченню особливостей психопатологічного реагування учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами, та застосуванню психоедукації як засобу підвищення ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій.

Метою дослідження було визначено підвищити ефективність лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій шляхом застосування психоедукації як інструменту залученості і підвищення прихильності до терапії.

Мета дослідження відповідає темі дисертації і достатньо повно розкриває її.

Для вирішення мети дисертаційного дослідження дисертанткою було визначено п'ять завдань:

1. Встановити нозологічну та синдромологічну структуру непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій.

2. Визначити стан афективного реагування, посттравматичної стресової симптоматики та когнітивного функціонування учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами.

3. Встановити закономірності взаємозв'язків афективного та постстресового реагування, психофункціонального стану і когнітивного функціонування у психопатологічній симптоматиці.

4. Визначити предиктори психопатологічних порушень в учасників бойових дій і запропонувати шляхи збільшення ефективності терапевтичних втручань.

5. Науково обґрунтувати і розробити програму психоедукації як інструменту збільшення ефективності лікування через покращення залученості і прихильності до терапії учасників бойових дій, і оцінити ефективність запропонованої програми.

Завдання дослідження логічно і методологічно підпорядковані меті, і повною мірою розкривають і деталізують її.

Об'єктом дослідження є психоедукація як засіб підвищення ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій, предметом дослідження – клініко-психопатологічні та патопсихологічні особливості, психоемоційне реагування, вплив психоедукації на мотиваційну сферу учасників бойових дій і ефективність лікування непсихотичних психічних розладів.

Методологія дослідження, використані методи та обсяг обстеження відповідають поставленій меті й завданням роботи. Для досягнення мети дослідження авторкою використано клініко-психопатологічні,

психодіагностичні та статистичні методи дослідження.

Здобувачкою проведено комплексне клініко-психопатологічне та психодіагностичне дослідження із залученням 410 респондентів, що забезпечує належну кількісну та якісну репрезентативність вибірки та достовірність отриманих результатів.

У роботі застосовано сучасні валідизовані психодіагностичні методики для оцінки психоемоційного стану учасників бойових дій, зокрема рівня тривоги, депресивних проявів, симптомів посттравматичного стресового розладу, суб'єктивної оцінки самопочуття, активності, настрою та когнітивного функціонування.

Аналіз первинної документації та застосованих методів статистичної обробки даних свідчить про достовірність отриманих результатів та обґрунтованість висновків.

Основні положення дисертації відповідають меті та завданням дослідження, базуються на отриманих результатах та підтвержені статистично значущими відмінностями між досліджуваними групами.

У дисертаційній роботі вперше дана комплексна характеристика психоемоційної сфери учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами в процесі використання психоедукаційних технік; комплексно оцінено взаємозв'язок стану афективної сфери, постстресового реагування, психофункціонального стану і когнітивного реагування в генезі психопатологічних проявів в учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами; на підставі комплексної оцінки взаємного впливу характеристик афективного реагування, когнітивного функціонування та психофункціонального стану визначено предиктори психопатологічних порушень в учасників бойових дій та визначено шляхи підвищення ефективності лікувальних заходів; науково обґрунтовано і розроблено програму психоедукаційних заходів для учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами для застосування на всіх етапах надання медичної та психологічної допомоги, і доведено її ефективність.

Розширено і доповнено наукові дані щодо структури і поширеності психічних розладів в учасників бойових дій і дана їх нозологічна та синдромологічна характеристика, а також розширено і доповнено наукові дані щодо характеристик афективного реагування, постстресової симптоматики, психофункціонального стану і когнітивного функціонування учасників бойових дій.

Дисертаційна робота виконана в рамках теми науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, наркології та психотерапії Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова «Наукове обґрунтування та розробка діагностичних, лікувальних і профілактичних засобів охорони психічного здоров'я» (Державний реєстраційний номер 0122U002549).

Дисертанткою самостійно виконано патентний пошук, аналіз та реферування літературних джерел, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено його методологію, розроблено оригінальну анкету дослідження і здійснено підбір психодіагностичного інструментарію, виконано клінічне та психодіагностичне обстеження пацієнтів, сформовано електронну базу і проведено статистико-математичну обробку даних дослідження, проаналізовано і узагальнено його результати, написано текст дисертації, виконано табличне і графічне представлення даних, а також самостійно сформульовано всі наукові результати, положення і висновки дисертації, і наукові публікації за результатами дисертаційного дослідження.

Зміст і наукові результати дисертаційного дослідження повною мірою відображені у наукових публікаціях (всього 8 наукових праць), з яких 3 статті у фаховому науковому виданні України, включеному до переліку МОН України та 1 стаття, яка додаткового відображає результати дисертації, а також у 4 тезах матеріалів наукових конференцій міжнародного та загальнодержавного рівня. Усі публікації виконані за безпосередньої участі здобувачки, якій належить провідна роль у формуванні наукової ідеї, зборі матеріалу, проведенні дослідження, статистичній обробці результатів та їх інтерпретації.

Публікації за темою дисертації з особистим внеском здобувача:

- наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шулякова М. І., Рациборинська-Полякова Н. В. (2024). Вплив хронічного стресу на організм людини та роль психоедукації у редукції його проявів. Психосоматична медицина та загальна практика, том 9 № 1, 1-6. **(Фахове видання України)**

Особистий внесок здобувачки: концептуалізація дослідження, збір емпіричного матеріалу дослідження, статистична обробка даних, опис результатів дослідження, підготовка статті до друку.

2. Шулякова М. І. (2025). Сучасні виклики в системі охорони психічного здоров'я та роль психоедукації у їх подоланні. Психосоматична медицина та загальна практика, том 10 № 4, 1-5. **(Фахове видання України)**

3. Шулякова М. І. (2026). Феноменологічна структура психічних порушень в учасників бойових дій. Психосоматична медицина та загальна практика, том 11 № 1, 1-9. **(Фахове видання України)**

- наукові праці, які додатково відображують наукові результати дисертації:

4. Shuliakova M., Ratsyborynska-Poliakova N. The effect of psychoeducation on the level of anxiety and depression in combat participants. Proceedings of VII International Scientific and Practical Conference "Topical aspects of modern scientific research" (21-23 March 2024, Tokyo, Japan). P. 38-43. **(Стаття)**

- наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Шулякова М. І. Роль психоедукації при наданні психотерапевтичної допомоги ветеранам та членам їх сімей. Матеріали XVII науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю «Перший крок в науку–2021», (15–17 квітня 2021 р., м. Вінниця). – С. 562-563. **(Тези)**

6. Шулякова М. І. Вплив психоедукації на рівень депресії в учасників бойових дій. Матеріали XX науково-практичної конференції студентів та

молодих вчених з міжнародною участю «Перший крок в науку–2023», (21–22 квітня 2023 р., м. Вінниця). – С. 634-635. (Тези)

7. Шулякова М. І. Вплив психоедукації на рівень тривоги в учасників бойових дій. Materials of International scientific conference “The functioning of healthcare in EU countries and Ukraine in maintaining sustainable development”, March 19-20, 2025. Riga the republic of Latvia. P. 39-40. (Тези)

8. Шулякова М. І. Психоедукація як ключовий компонент забезпечення психічної стійкості учасників бойових дій. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю “Проблеми психології діяльності в особливих умовах”, 21-22 квітня 2026 року, С. 148-149. (Тези)

Основні наукові положення і результати дисертаційного дослідження обговорені на XI Щорічній конференції Асоціації психіатрів України з міжнародною участю «Психічне здоров'я в Україні: управління в умовах війни, планування для миру» (м. Київ, Україна, 16-17.04.2026), The 10th Ukrainian Psychiatric Association Research and Leadership Skills Course for Early Carrier Mental Health Specialists and Students (Prague, Czech Republic, 2-9.09.2026), The 8th Ukrainian Psychiatric Association Research Course for Early Carrier Mental Health Specialists and Students (Oslo, Norway, 5-8.11.2024), The 7th Ukrainian Psychiatric Association Research Course for Early Carrier Mental Health Specialists and Students (Kraków, Poland, 31.08.2023), The Pre-congress course “6th Research Course for Early Carrier Mental Health Specialists and Students” (Warsaw, Poland, 23.02.2023).

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичним значенням результатів даного дослідження є розширення і поглиблення теоретичних знань щодо особливостей психоемоційного реагування учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами, визначенні нозологічної та синдромологічної структури непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій на сучасному етапі, встановленні характеристик та особливостей взаємозв'язку афективного реагування, постстресових порушень, когнітивної сфери і психофункціонального стану при

непсихотичних психічних розладах в учасників бойових дій, а також у науковому обґрунтуванні, розробці та визначенні ефективності психоедукації для покращення стану афективної сфери у комплексному лікуванні непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій.

Практичне значення полягає у вперше запропонованому комплексному алгоритмі психоедукаційних втручань для підвищення ефективності лікування непсихотичних психічних розладів через збільшення залученості і прихильності до терапії, що дозволяє зменшити виразність психопатологічних проявів, покращити психічний стан і знизити ризики порушень психічного здоров'я в учасників бойових дій.

Результати дослідження можуть бути використані під час організації психопрофілактичної, консультативної, психокорекційної та реабілітаційної допомоги учасникам бойових дій.

Практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, мають прикладний характер і можуть бути впроваджені у систему медико-психологічного супроводу учасників бойових дій, а також у навчальний процес закладів вищої освіти під час підготовки фахівців у сфері психічного здоров'я.

Результати дослідження використовуються у практичній роботі фахівців лікарів-психіатрів, лікарів-психотерапевтів та лікарів-психологів КНП «Вінницький обласний клінічний госпіталь ветеранів війни Вінницької обласної ради» (акт впровадження від 10.01.2022 р.), ДУ «ТМО МВС України по Хмельницькій області» (акт впровадження від 04.05.2026 р.), військової частини А7366 (акт впровадження від 01.05.2026 р.), Університетської клініки (лікувально-навчально-наукового центру) ВНМУ ім. М.І. Пирогова (акт впровадження від 20.05.2026 р.).

Результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес Навчально-наукового інституту психології та ментального здоров'я Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова (акт впровадження від 28.04.2026 р.) та Херсонського державного університету (акт впровадження від 15.05.2026 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-методичному рівні.

Структура роботи логічна, матеріал викладено послідовно, висновки відповідають поставленим завданням.

Дисертаційна робота викладена українською мовою, має чітку структуру та логічну послідовність викладення матеріалу.

Дисертація викладена на 253 сторінках друкованого тексту, з яких 183 сторінки основного тексту. Дисертація складається зі вступу, огляду і аналізу літератури, загальної характеристики обстежених пацієнтів і методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 7 додатків.

У дисертації 23 таблиці і 45 рисунків, що є достатнім для наочного представлення результатів дослідження.

Список літератури містить велику кількість сучасних джерел (285 найменувань, з яких 66 кирилицею та 219 латиницею).

Дисертаційна робота написана автором із використанням зрозумілих формулювань та логічних заключень.

У **вступі** дисертаційної роботи авторкою обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено зв'язок дослідження з науковими програмами та напрямами наукової діяльності кафедри. Чітко сформульовані мета та завдання дослідження, наведено характеристику об'єкта, предмета та методів дослідження.

У вступі представлено відомості щодо наукової новизни та практичного значення отриманих результатів, висвітлено особистий внесок здобувачки, апробацію результатів дисертаційного дослідження на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, а також впровадження результатів роботи у практичну діяльність закладів охорони здоров'я та навчальний процес закладів вищої освіти.

Вступ дисертаційної роботи викладений послідовно, логічно та відповідає сучасним вимогам до оформлення дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Розділ 1 «Проблема психопатологічних порушень в учасників бойових дій. Психоедукація як засіб підвищення ефективності терапевтичних втручань при непсихотичних психічних розладах (огляд літератури)» присвячений аналізу сучасних наукових джерел, що висвітлюють проблему психоемоційних порушень у учасників бойових дій та роль психоедукації у системі медико-психологічного супроводу комбатантів. Авторкою проведено ґрунтовний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з питань тривожних, депресивних та посттравматичних розладів, особливостей психологічної адаптації учасників бойових дій, а також сучасних підходів до комплексної допомоги у сфері ментального здоров'я. Розділ 1 побудований на аналізі сучасних джерел та свідчить про вміння дисертанта працювати з літературою, добре володіння методами аналізу та синтезу наукової інформації.

У розділі висвітлено сучасні дані щодо впливу бойового стресу на психічне здоров'я військовослужбовців, розглянуто основні психопатологічні прояви, механізми формування дезадаптивних психічних станів та чинники ризику їх розвитку. Окрему увагу приділено аналізу сучасних доказових підходів до психоедукації, її ролі у формуванні адаптивних копінг-стратегій, підвищенні мотивації до психологічної допомоги та покращенні психологічної стійкості учасників бойових дій.

Аналіз літературних джерел проведений на достатньому науковому рівні, логічно структурований та дозволяє авторці аргументовано обґрунтувати актуальність теми, мету й завдання дисертаційного дослідження.

У розділі 2 «Загальна характеристика обстежених пацієнтів і методів дослідження» представлено дизайн дослідження, обґрунтовано його етапність, визначено критерії включення та виключення учасників, охарактеризовано клінічну базу дослідження, а також наведено детальну соціально-демографічну характеристику вибірки учасників бойових дій.

Авторкою обґрунтовано застосування комплексного клініко-психопатологічного, психодіагностичного та статистичного підходу до дослідження неспсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій. Для комплексної оцінки психічного стану використано сучасні валідизовані психодіагностичні методики, що забезпечили об'єктивне оцінювання виразності тривожної, депресивної та посттравматичної симптоматики, психофункціонального стану, когнітивного функціонування та особливостей психологічної адаптації учасників бойових дій.

У даному розділі наведено ґрунтовну соціально-демографічну характеристику вибірки, що складалася з 410 учасників бойових дій, описано принципи формування експериментальної та контрольної груп, а також зазначено критерії, за якими відбувалося включення респондентів у дослідження та виключення з дослідження.

Обсяг вибірки є достатнім для досягнення поставленої мети дослідження, забезпечує належну кількісну та якісну репрезентативність отриманих результатів, а також можливість проведення багатофакторного статистичного аналізу.

Дослідження проведено з дотриманням принципів біомедичної етики, і схвалено Комітетом з біоетики Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протоколи № 7 від 01.11.2023 р. та № 5 від 07.04.2026 р.), що підтверджує його відповідність міжнародним етичним стандартам проведення біомедичних досліджень.

Дисертанткою обґрунтовано застосування обраних нею статистичних методів обробки даних, що є сучасними, валідними і забезпечують належну достовірність, об'єктивність і надійність отриманих результатів.

Розділ викладено послідовно та логічно. Він формує належне методологічне підґрунтя для дослідження нозологічної та синдромологічної структури неспсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій, а також для оцінки ефективності розробленої дисертанткою психоедукаційної програми.

У розділі 3 «**Нозологічна структура і психопатологічна характеристика непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій на сучасному етапі**» представлено результати комплексного клініко-психопатологічного, синдромологічного та психодіагностичного дослідження непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій, визначено їх нозологічну структуру, особливості коморбідності, психопатологічні характеристики та взаємозв'язки основних клінічних проявів.

Дисертанткою встановлено, що у структурі психічної патології переважають невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади, значну частку також становлять органічні психічні розлади, асоційовані з наслідками бойової травми, а також афективні розлади. Показано високу поширеність коморбідних станів з домінуванням поєднання посттравматичного стресового розладу з тривожними та депресивними розладами, що свідчить про складний багатокомпонентний характер психічної патології у досліджуваного контингенту.

Детально охарактеризовано синдромологічну структуру непсихотичних психічних розладів, яка представлена переважанням тривожного, депресивного, астеничного, посттравматичного синдромів та когнітивних порушень. Встановлено особливості когнітивного функціонування, психофункціонального стану, рівнів особистісної, ситуативної та загальної психічної тривожності, депресивної симптоматики і посттравматичних проявів. Проведений кластерний аналіз дозволив виділити феноменологічні профілі психічних порушень та встановити неоднорідність клінічних проявів посттравматичної симптоматики серед учасників бойових дій.

Особливу увагу приділено дослідженню взаємозв'язків між афективними порушеннями, психофункціональним станом, когнітивними функціями та посттравматичною симптоматикою. За допомогою кореляційного, факторного, кластерного та регресійного аналізу встановлено статистично значущі взаємозв'язки між показниками тривожності, депресії, психофункціонального стану і когнітивного функціонування, а також визначено предиктори розвитку

психопатологічних порушень у досліджуваного контингенту.

Отримані результати дозволили сформувати комплексну модель психопатологічного реагування при непсихотичних психічних розладах в учасників бойових дій, яка стала науковим підґрунтям для розроблення диференційованої психоедукаційної програми, спрямованої на підвищення ефективності комплексного лікування та психосоціальної реабілітації цієї категорії пацієнтів.

У розділі 4 «Психоедукація як засіб підвищення ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій» представлено наукове обґрунтування, структуру, зміст та організаційні засади авторської психоедукаційної програми, спрямованої на підвищення ефективності комплексного лікування учасників бойових дій з непсихотичними психічними розладами.

У розділі обґрунтовано концептуальні засади психоедукації як складової комплексної медико-психологічної допомоги, визначено її мету, завдання, принципи реалізації та основні механізми терапевтичного впливу. Розроблена програма базується на положеннях біопсихосоціальної моделі психічних розладів, сучасних підходах до психосоціальної реабілітації та концепції активної участі пацієнта у лікувальному процесі.

Детально охарактеризовано структуру психоедукаційної програми, яка включає інформаційно-освітній, мотиваційно-психокорекційний та адаптаційно-реабілітаційний модулі. Визначено їх змістове наповнення, послідовність реалізації, тематичне спрямування, форми роботи та організаційні особливості проведення групових занять. Особливу увагу приділено формуванню психічної грамотності, підвищенню мотивації до лікування, розвитку навичок психологічної саморегуляції, покращенню прихильності до терапії та формуванню адаптивних копінг-стратегій.

Показано, що запропонована психоедукаційна програма побудована з урахуванням встановлених у попередніх розділах нозологічних, синдромологічних, психопатологічних та психофункціональних особливостей

непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій, що забезпечує її клінічну обґрунтованість, диференційований підхід до психокорекційної роботи та практичну спрямованість.

Розділ викладений послідовно, логічно структурований та формує науково-методичне підґрунтя для оцінки ефективності запропонованої психоедукаційної програми як засобу підвищення ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій.

У розділі 5 «Динаміка психопатологічної симптоматики непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій при застосуванні психоедукаційних заходів» представлено результати оцінки ефективності розробленої психоедукаційної програми шляхом порівняльного аналізу клініко-психопатологічних та психодіагностичних показників у динаміці лікування експериментальної та контрольної груп.

У розділі проаналізовано зміни основних психопатологічних проявів непсихотичних психічних розладів після застосування психоедукаційної програми. Встановлено статистично значуще зменшення частоти тривожної, депресивної та посттравматичної симптоматики, порушень сну, емоційного виснаження та когнітивних проявів у пацієнтів експериментальної групи, що свідчить про позитивний вплив психоедукаційних заходів на психоемоційний стан учасників бойових дій.

Проведено порівняльний аналіз показників депресії та тривожності за результатами пре- та ретестування із застосуванням стандартизованих психодіагностичних методик PHQ-9 і GAD-7. Встановлено значуще покращення показників психічного стану у групі втручання після проходження психоедукаційної програми, тоді як у контрольній групі статистично значущих змін не виявлено. Отримані результати підтверджено за допомогою непараметричних тестів Манна-Уїтні та Вілкоксона.

Окрему увагу приділено дослідженню взаємозв'язку між тривожністю та депресивною симптоматикою на різних етапах дослідження. Кореляційний аналіз підтвердив наявність вираженого статистично значущого прямого зв'язку

між цими показниками як до, так і після проведення психоедукаційного втручання, що свідчить про високий рівень їх коморбідності та взаємозумовленості у структурі непсихотичних психічних розладів учасників бойових дій.

Результати розділу підтверджують ефективність запропонованої психоедукаційної програми як складової комплексного лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій, демонструючи її позитивний вплив на редукцію психопатологічної симптоматики, покращення психоемоційного стану, підвищення адаптаційних можливостей та прихильності пацієнтів до лікування.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» авторкою здійснено узагальнення результатів власного дослідження щодо дослідження нозологічної та синдромологічної структури непсихотичних психічних розладів, особливостей психоемоційного стану учасників бойових дій та ефективності розробленої психоедукаційної програми, а також їх інтерпретацію. Дисертанткою обґрунтовано позитивний вплив запропонованої програми на зменшення тривожно-депресивної і посттравматичної симптоматики, підвищення прихильності учасників бойових дій до лікування та покращення їх психосоціальної адаптації.

Розділ логічно завершує дисертаційне дослідження, узагальнює отримані результати та підтверджує доцільність використання психоедукації як складової комплексного лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій.

Висновки дисертації у кількості 5 витікають зі змісту дисертації і повною мірою відображують основні результати дослідження. Висновки дисертації є об'єктивними та обґрунтовані результатами, одержаними у дослідженні.

Практичні рекомендації у кількості 5 окреслюють шляхи використання результатів дисертаційного дослідження у практиці охорони здоров'я.

У **додатках** дисертаційної роботи представлені наукові публікації, у яких висвітлено основні результати проведеного дослідження, а також праці, що

підтверджують апробацію матеріалів дисертації. Крім того, наведено акти впровадження результатів дисертаційної роботи у практичну діяльність та навчальний процес закладів охорони здоров'я і закладів вищої освіти (усього 7 актів впровадження).

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертаційного дослідження доцільно використовувати у системі медико-психологічного супроводу учасників бойових дій та ветеранів, у діяльності закладів охорони психічного здоров'я, психологічних служб, військово-медичних установ, реабілітаційних центрів і центрів психічного здоров'я.

Запропоновані психоедукаційні підходи можуть бути використані для удосконалення психопрофілактичної, консультативної, психокорекційної та реабілітаційної допомоги комбатантам, підвищення мотивації до психологічної допомоги та формування адаптивних копінг-стратегій.

Практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути впроваджені у навчальний та навчально-методичний процес закладів вищої медичної освіти при підготовці лікарів, психологів, психотерапевтів та інших фахівців у сфері психічного здоров'я.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Здобувачкою дотримано принципів академічної доброчесності під час виконання дисертаційного дослідження та підготовки рукопису дисертаційної роботи. Рукопис дисертації Шулякової Марії Іванівни на тему «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій» було перевірено на наявність текстових збігів із використанням програмного забезпечення «StrikePlagiarism.com».

За результатами перевірки у роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Рівень оригінальності рукопису становить 91,2%.

Виявлені текстові збіги мають коректний характер та пов'язані переважно з використанням загальноживаної наукової термінології, назв психодіагностичних методик, нормативних документів, стандартних наукових формулювань, а також із власними публікаціями здобувачки та коректно оформленими бібліографічними посиланнями.

Первинна документація дисертаційної роботи представлена в повному об'ємі і повністю відповідає змісту дисертаційного дослідження. Перевірка первинної документації показала повну вірогідність усіх первинних документів. Під час перевірки узагальнених даних з фактичним матеріалом виявлена їх повна відповідність.

Результати обговорення презентації на засіданні структурного підрозділу.

Під час обговорення дисертаційної роботи на засіданні кафедри встановлено, що здобувачка в повному обсязі володіє матеріалами проведеного дослідження, надає аргументовані та змістовні відповіді на поставлені запитання, пов'язані з тематикою дисертації, а також демонструє належний рівень наукової підготовки. Доповідь та презентаційні матеріали відповідають змісту дисертаційної роботи й відображають основні результати проведеного дослідження.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Шулякової М.І. є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримані та обґрунтовані актуальні наукові дані в галузі психіатрії.

За актуальністю, обсягом та змістом проведених досліджень, достовірністю та науковою новизною отриманих результатів, обґрунтованістю основних положень, висновків і рекомендацій, теоретичним і практичним значенням, висвітленню результатів роботи у періодичних наукових виданнях, структурою та оформленням представлена дисертація Шулякової Марії Іванівни на тему: «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування неспсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій» відповідає вимогам чинного

законодавства щодо змісту та оформлення дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Претензій до дисертантки та її наукової роботи немає.

На момент проведення фахового семінару для апробації дисертації усі неточності, механічні помилки ліквідовані, а зауваження враховані.

Дисертаційна робота повністю відповідає спеціальності 222 «Медицина».

ВИСНОВОК

Дисертація Шулякової Марії Іванівни на тему: «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій наведені нові науково обґрунтовані результати проведених особисто здобувачкою досліджень щодо вирішення актуальної і важливої для медицини науково-практичної задачі – підвищення ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій шляхом застосування психоедукації як інструменту залученості і підвищення прихильності до терапії.

Одержані під час виконання дисертаційної роботи результати мають вагоме значення для сучасної медицини та підтверджуються документами, які засвідчують проведення досліджень.

За актуальністю, обсягом та змістом проведених досліджень, достовірністю та науковою новизною отриманих результатів, обґрунтованістю основних положень, висновків і рекомендацій, теоретичним і практичним значенням, висвітленню результатів роботи у фахових наукових виданнях, дисертація Шулякової М.І. повною мірою відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів

України № 341 від 21 березня 2022 р., № 502 від 19 травня 2023 р. та № 507 від 3 травня 2024 р., оформлена відповідно до наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», та рекомендується до проведення публічного захисту з метою присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина».

Висновок підготовлено за результатами фахового семінару, який відбувся 23 червня 2026 року на базі кафедри психіатрії, наркології та психотерапії за участі науково-педагогічних працівників кафедр психіатрії, наркології та психотерапії; медичної психології та психіатрії; медицини катастроф та військової медицини.

Голова комісії та фахового семінару

з попередньої експертизи дисертації:

В.о. директора Навчально-наукового

інституту психології та ментального здоров'я,

професор ЗВО кафедри медичної психології

та психіатрії Вінницького національного

медичного університету ім. М.І. Пирогова

доктор медичних наук, професор

Олександр БЕЛОВ

23 червня 2026 року

